

FIGYELŐSZOLGÁLAT

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapokban megjelent, műszaki könyvtárakat érdeklő folyóirat-cikkék rövid ismertetését.

002:061.5 Siemens

✓ Egy nagyüzem tájékoztató hálózatáról. - SIEMENS, A. -
Nachrichten für Dokumentation, 7. évf. 4. sz. 1956. dec.
p. 173-177.

A Siemens-Schuckert Werke A.G. /Erlangen/ teljes üzemi tájékoztató szolgálatáról ad összefoglaló képet a vállalat egyik belfeljárója. Üzemi tájékoztató szolgálaton a tervezés, szervezés, gyártás és forgalombahozatal érdekében szükséges valamennyi adat, utmutatás és felvilágosítás szolgáltatását, rendszerezését és megőrzését érti. Ennek legnagyobb részét a nálunk üzemi dokumentáció néven ismeretes termelési, technológiai és üzemgazdasági /tervezési, gyártástechnológiai és számvetési/ irományanyag teszi, beleértve a vállalat árjegyzékeit, gépleírásait, használati utasításait, saját szabaddalmi és szabványanyagát, üzemi folyóiratait, sőt a vállalat ügyfeleivel való gazdasági forgalom elvi szempontjait is. Beleszámít természetesen a nagyüzem tájékoztató hálózatába az üzemi könyvtár és a szakirodalmi dokumentáció is, amely utóbbit az üzem egyéb tájékoztató szolgáltatásaitól éppen ezzel a terminológiával különbözteti meg /itt tehát nincs szükség az "üzemi" és a "szakirodalmi" megkülönböztető jelzők használatára/. A teljes üzemi tájékoztató hálózatnak mintegy 60 /!/ szolgáltatása alakult ki; mindezeket helyhiány miatt nem sorolja fel, csak főbb fajtaírt és kategóriáit foglalja egybe a tanulmány, s azokat is csak az üzemközpont-ra. A szolgáltatási ágak között aszerint tesz különbséget, hogy azok aktív /azaz vállalati anyag felhasználásán alapulnak/ vagy passzív /azaz idegen anyagból indulnak ki/, írásosak vagy szóbeliek. A tájékoztató szolgálat néhány jellemző adata: évi félmillió példány saját kiadású üzemi szakfolyóírat szakok szerinti sorozatokban; általános vállalati házi folyóírat kéthavonként, számonként 165 ezer példányban; havonta 400-500 gépleírás és használati utasítás egyenként 1000-3000 példányban; havi üzemgazdasági tájékoztató a gyár-

tási folyamatok erősen bontott költséghelyeiről /kb. 10 ezer főadattal/; szóbeli tájékoztató szolgálat üzemeknek főleg telefon útján/az erre a célra a vállalati központból havonta folytatott telefonbeszélgetések száma és költsége egy közép nagyságú város összes telefon beszélgetéseinek szintje körül mozog/.

Az üzemi könyvtárban 14 000 szakkönyv és 2500 folyóirat kötet mellett 1100 a kurrens folyóiratok száma. Ezek közül 215 folyóiratot központilag dokumentálnak, s belőlük havonta kb. 700 analízist készítenek. A vállalat igen sok üzemszerte ezenfelül külön is készülnek folyóiratcikkek elemzések és fordítások is. /P.I./

002:061.6/43-2.73/:614.8

✓ Munkavédelmi dokumentáció. - Fertigungstechnik, 7. k. 4. sz. 1957. ápr. p. 191.

A drezdai Munkagazdaságtani és Munkavédelmi Kutatóintézet 1957. január 1-én megkezdte dokumentációs szolgáltatásait. A munkavédelmi dokumentációban feldolgozzák a NDK, a NSZK, a SZU és a népi demokratikus országok vonatkozó irodalmát. A referátumokat DINA6 dokumentációs kártyákon adják ki a következő elrendezésben: 1./ ETO-szám és tárgyszó; 2./ bibliográfiai adatok; 3./ tartalmi elemzés, /rövid, lényegret feltáró referátum/. Kb. 20 folyóiratot referálnak. A referátumokra a ZwL dokumentációs részlegein keresztül lehet előfizetni. /Berlin W8, Unter den Linden 8/. /Gy. P./

002:061.6/437.11/:664.1

✓ Dokumentáció alkalmazása a cukoriparban. - KRACIKOVA, B. - Listy cukrovarn., 73. k. 1. sz. 1957. p. 23, f:2.

A prágai cukoripari kutatóintézet szakkönyvtára 12 000 kötetet számlál, rendszeresen 120 folyóiratot járát, köztük 28-at szovjet és a népi demokratikus országokból és 41-et egyéb országokból. A külföldi anyagot fotokópiában küldi meg az érdeklődőknek. A kutatóintézet ezen anyag alapján dolgozta ki egyes témák összefoglalását /cukorrrépatárolás, ioncsere, stb./. Erre az anyagra támaszkodik a cukoripari tervezés is. A "Prehled" referáló folyóirat ebből az anyagból közöl kivonatokat.

Néhány gondolat és segédeszköz az NDK dokumentalistái-
nak kiképzéséhez. - PRESSL, L.; SCHMOLL, G. - Dokumentation,
1957. márc. p. 31-37. T:OMK

A Német Demokratikus Köztársaság dokumentációs központ-
ja /a. Zentralstelle für wissenschaftliche Literatur/ a kö-
vetkező tematikával tanfolyamot rendez dokumentalisták ré-
szére:

1. A dokumentáció jelentősége és feladatai /3/
 - a/ Mi a dokumentáció?
 - b/ A tudományos munka technikája
 - c/ A dokumentalista hivatás.
2. A tudományos és ipari intézmények szervezete és felépítése /2/
 - /Akadémiák, kutató- és tervezőintézetek, laboratoriumok, üzemek, ujitási irodák stb./
3. A dokumentáció és a népgazdasági terv /2/
4. A dokumentáció nemzeti és nemzetközi szervezetei /7/
 - a/ Nemzetközi kérdések /FID, ISO, UNESCO/
 - b/ Kapitalista országok
 - c/ Szocialista országok
 - d/ Németország
5. A dokumentáció módszertana /12/
 - a/ Irodalmi formák
 - b/ Az értékelés formái
 - c/ Rövidítések és jelek
 - d/ Információs és tájékoztató tevékenység
6. A terminológia kérdései /3/
 - /A dokumentáció és az egyes szakterületek terminológiája, fordítások/
7. A dokumentalista munkaeszközei /5/
 - a/ Általános kutatói segédletek
 - b/ Bibliográfiai segédeszközök
 - c/ Szótárak, kézikönyvek
8. Egy dokumentációs iroda felépítése és szervezete /3/
9. Találmányok és ujitások, ipari jogvédelem /5/
10. Könyvtár- és levéltárügy /3/
11. Címfelvétel és bibliográfiai leírás /5/
12. Az üzemi könyvtárak felépítése és feladataik /3/
 - /Folyóíratkörüzés, az anyag megőrzése stb./
13. A dokumentáció technikája /15/
 - a./ Kartonkezelés
 - b/ Gépi-válogatás /lyukkártya/

- c/ Sokszorosítás
- d/ A fényképezés, mint a dokumentáció
segédeszköze
- 14. Osztályozás /12/
 - a/ Az osztályozás és rendszerezés általános kérdései
 - b/ Az egyedi osztályozás feladatai
 - c/ A nemzetközi tizedes osztályozás gyakorlati alkalmazása
 - d/ A DK számok kombinációi és kiegészítései
- 15. A könyvkiadás és a könyvkereskedelem /2/
- 16. A feltárandó szakirodalom beszerzése /1/
- 17. A dokumentált szakterületek vázlatos ismertetése /2/
 - /Határterületekkel/
- 18. A szabványosítás alapelvei /3/
- 19. Az egyes szakterületek dokumentációjának sajátosságai /8/
- 20. Nagyobb szakkönyvtárak, dokumentációs központok és levéltárak meglátogatása /12/
 - /A zárójelben közölt számok a megfelelő óraszámot jelentik/ /B. S./

002:347.781

Dokumentáció és szerzői jog. - BRAMER, J. - Die Technik, 11. évf. 10. sz. 1956. okt. p. 727-730.

A dokumentáció által feltárt szakirodalmi anyag dokumentációs eszközökkel való közzétételében gyakran beleütközhetik a szerző jogvédelme érdekeibe. A szerzői jogszabályok régebben még nem vethettek számot a dokumentáció széleskörű működésével, s ezért a régebbi keletű nemzeti és nemzetközi szerzői jogszabályok a dokumentáció mai igényei szempontjából meglehetősen merevek. Ujabb nemzeti jogszabályok /különösen Angliában, az USA-ban - v.ö. a Fair Copying Declarationnal - és Ausztriában/ már bizonyos vonatkozásokban figyelemmel vannak a dokumentációs reprodukció közérdekű szükségleteire. A fejlődésnek a kutatás kollektív követelményeit egyre inkább előnyben kell részesítenie. /P. I./

002:526

Geodéziai dokumentáció a NDK-ban. - KOITZSCH, R. - Vermessungstechnik, 5. k. 2. sz. 1957. febr. p. 39-40.

A ZvL dokumentációs szolgáltatásaiból a geodéták és

kartográfusok eddig az alábbi tárgykörökből választhatták ki az őket érdeklő irodalmat: vasutépítés, geofizika, hidrogeológia, bányamérés, meteorológia, optika, fotográfiai kémia, regionális geográfia, város- és utépítés, közlekedésügy, vízgazdaság és vízépítés. 1957. januártól a geodéziát önálló tárgykörként dolgozzák fel s ezt követi hamarosan a kartográfia önálló tárgyköre is. A geodéziai dokumentáció központja a drezdai műszaki egyetem geodéziai intézete. A feldolgozás és a megrendelés módjai, illetve lebonyolítása ugyanaz, mint a ZWL többi szolgáltatásaié. /Gy. P. /

002:658.57

A dokumentáció a kutatási feladatok része. - FILL, K. - Chemische Industrie, 8. k. 6. sz. 1956. jun. p. 289-291. b:2, f10, T:OMK.

A szellemileg tevékeny ember észleleteit rögzítő kiadványok egyre gyarapodnak. Az egyén elveszti az áttekintést saját munkaterülete kutatási eredményei fölött is, ujonnan bevont munkaterületen pedig sötétben tapogatózik. Az irodalom alapos tanulmányozása révén elkerülhetők a felesleges és kettős munkára fordított erőfeszítések és kiadások a dokumentációnak a vezetés eszközévé kell válnia az üzemben belül. A dokumentációsszervezet vezetőjét feladatainak megfelelő besorolás illeti meg az üzemben, nagyobb vállalatoknál igazgatói állás. Számolni kell azzal, hogy a legkisebb még munkaképes dokumentációs osztályra 20 000 - 30 000 DM-t kell fordítani, nagyobb üzemekben az e célra fordított összeg a forgalom 0,5 - 1 %-a lehet.

002:658.57

Hogyan használjuk fel a dokumentációs és kutatói szerveket a műszaki problémák megoldásánál. - TOMAN, J. - Technická Práca, 8. k. 6. sz. 1956. aug. p. 359-360, t:1, f:9. T:Miskolci Műegy. Könyvtár.

002:026:061.5

1. Üzemi könyvtár - Szakkönyvtár - Dokumentáció egy közep-nagy iparvállalatban. - SCHLOSSER, K. - Nachrichten für Dokumentation, 8. évf. 1. sz. 1957. márc. p. 31-38.

Sajnos sem a könyvtár volumene, sem a dokumentációs munka keretei és terjedelme nem tűnnek ki a beszámolóból, s így a kapacitás és a teljesítmények konkrét párhuzamba ál-

litására hasonló hazai iparvállalatok dokumentációt is ellátó könyvtáráival nem hasznosítható. A könyvtár négy kis helyiségben helyezkedik el, személyzete pedig egy könyvtáros-dokumentalista és 2 könyvtári segédmunkaerő. A beérkező könyveket, folyóiratszámokat és a nem időszakos egyéb kiadványokat /prospektusokat, árjegyzékeket stb./ a katalógusokba való bedolgozás mértéke szempontjából egyedenként kiértékelik. Különösen hasznos ez a folyóiratokra és a nem időszaki aprónyomtatványokra, amelyekből mindazt katalogizálják, ami a vállalat profiljába tartozó használható anyagot tartalmaz, sőt azt az anyagot is, amely hasonló vállalatok működésével kapcsolatos. A vállalat működése és termékei kelendőssége szempontjából a napisajtó figyelembejövő hiranyagát sem hagyják feldolgozás nélkül. Feldolgozás után a folyóiratpéldányokat kísérlapokkal az érdeklődés várható sorrendjében körözik a vállalat dolgozói között, akiket a folyóirat egyes tanulmányai vagy egyéb anyaga érdekelhetnek. A kísérlapon az érdekeltek neve mellett a folyóiratszám figyelemre ajánlott lapszámait is feltüntetik. A körözés jelentős időt vehet igénybe, a facsimélében közölt folyóiratszám pld. 25 érdekeltnél 3 és fél hónapig cirkulált. A könyvtárban két katalógust vezetnek decimális szakkatalógust és betűrendes katalógust. Az utóbbiban az anyagot nemcsak szerzők szerint tüntetik fel, hanem ezt építették ki tárgyszó-katalógussá is. Mindkét katalógus jellemzője, hogy együttesen tartalmazza a feldolgozott nem önálló könyvtári egységek /folyóiratcikkek, hirdetések/ anyagát is, utóbbit a kartonok eltérő színével szemléltetve. Havonta az újonnan beszerzett könyvekről, évente pedig a kurrens folyóiratokról adnak ki jegyzéket. A dokumentációs munka a fentiek szerint főleg csak az anyag gyűjtésében és rendszerezésében, nem pedig az anyag tartalmi feltárásában és annak közzétételéből áll. Referátumok nem készülnek, karton- vagy figyelőszolgálat nincs. Csak a már említett folyóiratkörözés tekinthető dokumentációs tájékoztató szolgáltatásnak, de ez is feltételezi valamennyi érdekelte részéről a körözött valamennyi folyóirat nyelvének ismeretét. Kevésbé ismert nyelvű folyóiratok tartalomjegyzékeinek fordításáról nem ad hírt a közlemény; lehetséges tehát, hogy ilyen nyelvű folyóiratokat a könyvtár nem is tart előfizetésben, s csak a legfőbb és Németországban általában ismert nyelvterületek folyóiratait használja fel a folyamatos tájékozódásra. /P. I./

A könyvtári állomány megőrzése. - Library Trends, 4. k. 3. sz. 1956. jan. p. 215-334.

A negyedévenként megjelenő Library Trends minden egyes száma a könyvtártudomány 1-1 körülhatárolt ágával foglalkozik 8-10 tanulmány keretében. A folyóiratnak az a célja, hogy a könyvtártudomány különféle területeinek elméletét és gyakorlatát összefoglalóan ismertesse, megjelölje azokat az irányokat, elveket, módszereket, amelyek a jövő szempontjából a legtermékenyebbnek látszanak. A jelzett füzetben 11 tanulmány ismerteti az állomány megőrzésének, gondozásának kérdéseit. A tanulmányok részletesen foglalkoznak a könyvek, folyóiratok, sorozatok, ritkaságok és egyéb dokumentumok kötésének, gondozásának, raktározásának különféle módszereivel. Mindegyik tanulmány bőséges irodalmat is közöl, ami alkalmat ad az ismertetett problémák még szélesebbkörű tanulmányozására. /Gy. P./

025.45:621-5

A decimális osztályozás alkalmazása a szabályozás- és vezérléstechnikában. - FRANK, O. - Regelungstechnik, 4. k. 12. sz. 1956. dec. p. 299-302. T:MIKI

Szabályozástechnika és vezérléstechnika. Az általános vezérlés és szabályozás elhatárolása a villamos vezérléstől és szabályozástól. A vezérlési és szabályozástechnikai eljárások és készülékek elhatárolása egymástól. Általánosítások. A szabályozástechnika elméletéről. A szerző által javasolt felosztás.

026:669:027.6

Kifizetődik-e a saját kohászati könyvtár? - BAKER, M. - The Iron Age, New York, 178. k. 5. sz. 1956. aug. 2. p. 96-98, t:4, f:8. T:OMK.

026/498/

A Román Népköztársaság könyvtárhálózata és működése 1955-ben. - BARON, E.; GEORGESCU, F. - Revista de Statistica, 1956. jun. p. 142-149.

A román könyvtárak 1955. évi működését összefoglaló tanulmány külön fejezetben foglalkozik a szakkönyvtárakkal. Ezt a részt, amely érdekes összehasonlításokra ad al-

kalmat az alábbiakban kivonatossan ismertetjük. "Vállalatok, vagy intézmények mellett működnek, és rendszerint csak a vállalat, vagy intézmény alkalmazottai számára hozzáférhetőek. Fontos eszközei a munkások és műszakiak szakmai továbbfejlődésének, ezért nagy súlyt fektettek fejlesztésükre és könyvtárlományuk gyarapítására. 1949-hez viszonyítva ezeknek a könyvtáraknak száma majdnem megkétszereződött, a kötetek száma pedig megháromszorozódott.

A szakkönyvtárak műszaki dokumentációs-jellegűek, rendszerint a szakszervezeti könyvtáraktól - melyek inkább általános műveltségre vonatkozó könyveket tartalmaznak - elkülönítve működnek.

A vállalatok mellett 3612 műszaki könyvtár működik, 3,247.000 kötet könyvvel és brosurával. Átlagban minden könyvtárra 900 kötet jut. Az üzemi könyvtárak közül a legnagyobb könyvtárlománnyal a Kohászati Minisztérium /6671 kötet/; az Építésügyi Minisztérium /5721 kötet/; a Kőolaj-ipari Minisztérium /5541 kötet/ és a Közművelődésügyi Minisztérium /4115 kötet/ könyvtára rendelkezik.

A vállalatok műszaki könyvtárait 1955-ben 282.000 olvasó látogatta, akiknek összesen 788.000 könyvet adtak ki. Az egy olvasó által elolvasott könyvek száma átlagban három.

Az intézetek mellett működő szakkönyvtárak az intézeti személyzet számára végeznek dokumentációt. 1011 ilyen könyvtár van, 2,342.000 kötet könyvtárlománnyal. A legnagyobb kötetsszámmal rendelkező intézeti szakkönyvtárak a következők: Állami Tervező Bizottság; Tudomány és Ismeretterjesztő Társulat; a Minisztertanács Ügyintéző Igazgatósága stb.

A legtöbb intézeti szakkönyvtárral rendelkezik az Igazságügyiminisztérium /474/; a Pénzügyminisztérium /244/; az Egészségügyi Minisztérium /90/; a Vasutügyi Minisztérium /60/. Az intézeti szakkönyvtárakban 1955-ben 840.000 könyvet olvasott 188.000 olvasó, - átlagban tehát egy olvasóra 4 könyv jutott. /B. S./

347.781:778.1

Javaslatok a fotomechanikai sokszorosítványok jóhiszemű szabad forgalmára vonatkozó megállapodásra. - WINTER, A. - Nachrichten für Dokumentation, 8. évf. 1. sz. 1957. márc. p. 13-18.

A Deutsche Gesellschaft für Dokumentation 1956. októberében Nauheimban tartott 8. évi közgyűlésén Arno Winter professzor /Hamburg/ előadásában meggyőzően foglalta ösz-

sze a tudományos kutatás mai kollektív természetét. A fejlődés mai fokán a tudományos kutatás minden egyes újabb lépését csak a tudomány egyetemes fejlődésére alapíthatja, az egyetlen kutató főből Pallas Atheneként kipattanó tudományos gondolatnak ma már nincsenek meg a tudományos indukciói. Valamennyi kutató és tudós egy-egy kis fogát jelenti csak a vonatkozó szaktudomány kollektív fogaskerekének, s ha eredményt ér el, az csak mellékesen a saját műve, főleg és nagyobb részben azonban a tudomány fejlődésének szükségszerűen s az eddigi fejlődés alapján előálló kollektív eredménye. Ezért a tudományos szakirodalomban nem lehet már kizárólagos érdekelteknek a szerzőt és a kiadót tekinteni – miként azt eddig a szerzői jogszabályok tették –, hanem érdekelteknek kell minősíteni a kutatók közösségének egyetemét, sőt a nemzetet is, amely az anyagi feltételek biztosításával lehetővé tette a tudományos fejlődést. Ezért nem tartható továbbra megokoltnak az az oltalom, amelyet régi eredetű jogszabályok az alkotó egyéniség jogainak körülbástyázására hoztak.

Az előadó a közgyűlés elé terjesztett néhány javaslatot azzal, hogy azokat a kutatók magukévá téve, alkotó munkájuk jóhiszemű felhasználását a közösség javára a szerzői jogi törvények keretein tulmenően lehetővé tegyék. Az 1. javaslat szerint kívánatos, hogy a folyóiratcikkek és kisebb tanulmányok élére a publikáló kutató a következő általános feljogosítást tegye: "Jóhiszemű felhasználás, beleértve az erre a célra szolgáló bármilyen többszörözést, megengedett és kívánatos". A 2. javaslat magukra a folyóiratokra vonatkozik, amelyek szerint egész tartalmukra nézve a következő feljogosítást adnák: "Utánnymás a forrás pontos megnevezésével megengedett." A könyvekben kiadott kutatási anyagra mindez a kollektív irányzatú szabad felhasználási lehetőség nem vonatkozik, minthogy könyvterjedelmű nagyobb kiadványok ma is erőteljesebben mutatják a kutatási eredmények személyes jellegét.

A közgyűlés a javaslatokkal messzemenően egyetértett, s a Nachrichten für Dokumentation 1957. évi 1. számától kezdődően – bizonyos megkötésekkel ugyan – máris megengedi, hogy a forrás megnevezésével cikkeiről és képeiről utánnymásokat vagy fotografikus és mechanikai sokszorosítást készítsenek.
/P. I./

77.03:002

Fényképezés segítségével végzett dokumentáció. – MILAN,

M. – Technická Práca, 8. k. 12. sz. 1956. dec. p. 557-558,
á:3, t:1, g:1, f:8.